

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

College van B&W van Gemeente Hilversum
T.a.v.
Postbus 9900
1201 GM HILVERSUM

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

DSO-verzoeknummer
Uw kenmerk: CLZ-00007911
/ Zonnestraal RM 46771

Onze referentie
1594996

Uw referentie

Datum 24 september 2024
Betreft Advies omgevingsvergunning rijksmonumentactiviteit

Naam	Zonnestraal
Adres	Loosdrechtse Bos 11
Postcode/plaats	1213RH Hilversum
Gemeente/provincie	Hilversum; Noord-Holland;
Monumentnummer	46771

Geacht college,

Op 5 september 2024 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument op grond van artikel 4.32 lid 1 onder b, van het Omgevingsbesluit (Ob). U heeft mij daartoe de aanvraag om een omgevingsvergunning toegezonden.

Advies

Ik adviseer u de gevraagde omgevingsvergunning niet te verlenen.

Hieronder licht ik toe hoe ik tot dit advies ben gekomen. Bij de beoordeling heb ik de stukken betrokken zoals deze zijn ingediend bij de aanvraag.

Het plan

Aan uw wordt een omgevingsvergunning gevraagd voor het plaatsen van zonnepanelen op het Dresselhuys Paviljoen, het Ter Meulen Paviljoen en het Hoofdgebouw van Zonnestraal. In totaal gaat het om 464 zonnepanelen.

De aanvraag betreft een gewijzigd plan ten opzichte van de vorige aanvraag, daterend van 10 januari 2024. Hierop luidde mijn advies (d.d. 16 januari 2024) destijds negatief.

Motivering

Zonnestraal is van oorsprong een axiaal-symmetrisch aangelegd geheel van losstaande gebouwen met een verbindend wegenstelsel, ontworpen als sanatorium met voor- en nazorginrichting en arbeidstherapie. Het volledige complex is tot stand gebracht in een voor het Nieuwe Bouwen kenmerkende stijl

naar ontwerp van J. Duiker en B. Bijvoet in 1926-'28. In het hoofdgebouw waren oorspronkelijk de medische afdelingen en eetzaal ondergebracht. In de twee paviljoens, zijnde het Dresselhuispaviljoen en het Ter Meulenpaviljoen, aan weerszijden van een conversatiezaal, waren ziekenafdelingen voor elk 25 patiënten geprojecteerd. De gebouwen, waarin uitsluitend geometrische vormen in nauwgezet berekende maten zijn aangewend, zijn geheel en zo licht mogelijk geconstrueerd uit gewapend beton, dat witgepleisterd is, en glas en staal. Zonnestraal is internationaal vermaard en een zeldzaam fraai voorbeeld van het Nieuwe Bouwen. De ingrijpende restauratie begin 20^e eeuw is zeer zorgvuldig uitgevoerd, waardoor het oorspronkelijke ontwerp, met uitzonderingen daargelaten, nog zeer goed beleefbaar is.

Planbeoordeling

Bij rijksmonumenten wordt positief geadviseerd over zonnepanelen die uit het zicht liggen, geen aantasting vormen van waardevolle onderdelen (zoals bijzondere dakbedekking) en zorgvuldig op het dak worden aangebracht. Hoewel aan Zonnestraal zeer hoge architectuurhistorische waarden toegekend worden, geldt dat niet in het bijzonder voor de daken. De platte daken lijken op het eerste oog zeer geschikt voor het plaatsen van zonnepanelen. Echter, door de zeer hoge monumentale waarden van de afzonderlijke gebouwen én het ensemble, betekenen zichtbare zonnepanelen op de gebouwen een visuele verstoring van de bijzondere architectuur en constructie. Dit is ongewenst. De zonnepanelen mogen daarom uit de weide omtrek van de gebouwen (het gebied waar de gebouwen dominant zichtbaar zijn) niet zichtbaar zijn. Dit was ook een belangrijk punt in het advies op het eerdere plan van januari 2024.

Voorliggend plan is een verbetering ten opzichte van de vorige aanvraag, maar in zijn totaliteit nog niet voldoende om tot een positief advies te komen. De belangrijkste verbeteringen zijn het vergroten van de afstand van de zonnepanelen tot de dakrand en het uitlijnen van de panelen in het verlengde van de dakvorm. Dit heeft enerzijds tot gevolg dat er aanzienlijk minder panelen geplaatst kunnen worden en neemt anderzijds het risico weg dat de hoogste punten van de panelen (zigzaglijn) zichtbaar zijn vanuit de omgeving, wat een visuele verstoring zou betekenen.

Echter, het plan is nog onvoldoende onderbouwd en uitgewerkt om tot een positief advies te komen. Zonnestraal is uniek vanwege de (zeer hoge) architectonische waarde als icoon van het destijds zeer vooruitstrevende Nieuwe Bouwen. Het betreft een topmonument en Zonnestraal is uniek in Nederland. Uit de aanvraag wordt niet duidelijk hoe de plannen zich verhouden tot deze bijzondere kwaliteiten. Zo mist een schriftelijke onderbouwing of visie waaruit blijkt dat het plan is afgestemd op de bijzondere kwaliteiten van de architectuur, welke afwegingen zijn gemaakt en hoe de impact tot het minimum beperkt wordt.

De aangeleverde zichtlijnenstudie is bijvoorbeeld onvoldoende uitgewerkt en maakt de impact vanuit de grotere omgeving niet duidelijk inzichtelijk. Ook is er voorafgaand aan de indiening geen (nieuwe) proefopstelling gemaakt en beoordeeld, waardoor niet met zekerheid gezegd kan worden of de panelen voldoende uit het zicht liggen en hoe eventuele zichtbaarheid zich manifesteert. Dit is een voorwaarde om tot een positief plan te komen.

Voorts mist inzicht in de constructieve draagkracht van de daken in relatie tot de gewichtstoename door de zonnepanelen. Het sanatorium en de beide paviljoens zijn destijds gebouwd als tijdelijke bouwwerken. In lijn met de uitgangspunten van het Nieuwe Bouwen is de constructie zo rank mogelijk gedimensioneerd. Of de daken het extra gewicht van de panelen kunnen dragen wordt dus niet onderbouwd, ondanks het verzoek dit aan te leveren. Ik adviseer de initiatiefnemer hierbij nogmaals om dit bij een nieuwe aanvraag wel te doen.

Wat ook niet blijkt uit de ingediende stukken is, zoals tijdens de beoordeling van de proefopstelling begin dit jaar is afgesproken, dat de constructie waarop de panelen worden bevestigd een matte en antraciete afwerking krijgen, zodat spiegelingen en zichtbaarheid hiervan (ook vanuit de naastgelegen paviljoens) voorkomen dan wel tot het minimum beperkt worden. Ik adviseer om dit bij een volgende aanvraag middels een toelichting en productbladen expliciet duidelijk te maken.

Ook blijkt uit de stukken dat het om panelen met een aluminium rand (frame) gaat en worden niet de vereiste all-black panelen voorgesteld. Op deze punten voldoet het plan niet aan de eisen en eerder gemaakte afspraken.

Conclusie

Ik acht het plaatsen van zonnepanelen op de betreffende gebouwen van Zonnestraal onder de eerder en hierboven genoemde voorwaarden mogelijk. De betreffende bouwdelen kennen een zeer hoge architectonische waarde. Hierdoor acht ik panelen die (gedeeltelijk) zichtbaar zijn niet passend en onwenselijk. Ook dient duidelijk te worden hoe de visuele impact van de panelen en onderliggende constructie tot het minimum wordt beperkt en dient middels een onafhankelijk constructief rapport onderbouwd te worden dat de daken het toegenomen gewicht door de panelen kunnen dragen.

Ik adviseer de initiatiefnemer dan ook om het plan, met inachtneming van dit advies, op de genoemde punten aan te passen en een proefopstelling te maken en te laten beoordelen.

Vooralsnog adviseer ik u de aan u gevraagde omgevingsvergunning niet te verlenen.

Uitgangspunten

Voor meer informatie over aanpassing, restauratie en verduurzaming van rijksmonumenten kunt u onder andere terecht bij '*Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten*' op www.cultureelerfgoed.nl en op www.stichtingerm.nl

Voor specifiek meer informatie over zonnepanelen op rijksmonumenten kunt u onze [Advieslijn zonnepanelen op rijksmonumenten | Richtlijn | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed](#) raadplegen.

Afschrift verleende omgevingsvergunning

Graag wijs ik u op de verplichting in artikel 10.22a van het Omgevingsbesluit om de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap binnen een week na verlening van een omgevingsvergunning voor een rijksmonumentenactiviteit een afschrift van de vergunning toe te zenden. Dit kan door toezending aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, via de Samenwerkingsfunctionaliteit van het Digitaal Stelsel Omgevingswet.

Onze referentie

1594996

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,